บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องจากในปัจจุบันประชาชนโลกมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมีอายุยืนยาวมากขึ้นกว่าอดีตที่ผ่านมา จึงส่งผลให้การดำเนินการในภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว เพื่อสนองตอบต่อความต้องการของมนุษย์ในด้านอุปโภคและบริโภคของคนในโลก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ความเจริญก้าวหน้าทางด้านเกษตรและอุตสาหกรรม รวมถึงความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจกลับกลายเป็นปัจจัยสนับสนุนให้ประชาชนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งมิได้เพิ่มจำนวนประชาชนเพียงอย่างเดียว แต่ยังเพิ่มความคิดที่จะอุปโภคบริโภคผลิตภัณฑ์ที่ดีมีคุณภาพ ให้มีความมากชนิดขึ้น และอำนวยความสะดวกได้มากกว่า ดังนั้นไม่ว่ากิจกรรมภาคการเกษตร หรือภาคอุตสาหกรรมจึงจำเป็นต้องตอบสนองด้วยการใช้เทคนิค และวิธีการที่ซับซ้อนและมีประสิทธิภาพมากขึ้นด้วย เมื่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับทรัพยากรมีความเข้มข้นมากขึ้น นำมาซึ่งปัญหาของเสีย (waste) และปัญหามลพิษ (pollution) ด้วยเหตุนี้การสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจจึงมีผลกระทบไปถึงการลด หรือทำลายคุณภาพสิ่งแวดล้อมไปด้วย โดยที่ผ่านมามนุษย์เองก็มิได้ใส่ใจในเรื่องของมลภาวะอันเกิดจากพฤติกรรมการอุปโภคและบริโภคของตัวเอง ไม่ว่าจะเป็น มลภาวะทางอากาศ มลภาวะทางน้ำ มลภาวะทางเสียง เป็นต้น ดังนั้นเราควรตระหนักถึงผลพลอยได้ที่ไม่พึงประสงค์อันเกิดจากความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการสมัยใหม่ด้วย (มนัส สุวรรณ 2539) ซึ่งปัญหามลภาวะทั้งหลายที่เกิดขึ้นนั้น ได้ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศวิทยาของโลกทำให้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ในทิศทางที่แย่ลงกว่าเดิม เพราะเกิดความไม่สมดุลกันระหว่างประชาชนกับทรัพยากรธรรมชาติ อีกทั้งยังทำให้เกิดขยะเพิ่มขึ้นในอัตราเร่งอย่างมากมายและรวดเร็ว แปรผันตามจำนวนประชาชนที่เพิ่มขึ้น หากมองอย่างผิวเผินแล้วขยะมูลฝอยนั้นไม่ได้มีผลกระทบต่อมนุษย์มากนัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยตรงกับมนุษย์นั้นยังอยู่ในขั้นที่ไม่รุนแรง และชัดเจนมากนัก แต่ในความเป็นจริงแล้วขยะ จะก่อให้เกิดปัญหาต่อสภาพแวดล้อมเป็นอย่างมาก และจะมีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ด้วยวิวัฒนาการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเราสามารถผลิตสิ่งต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อประโยชน์ในการใช้สอยของมนุษย์ สิ่งหนึ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์แต่มีโทษควบคู่กันมา คือ พลาสติก พลาสติกเป็นสารประกอบจำพวกไฮโดรคาร์บอนที่มนุษย์สังเคราะห์ขึ้นโดยอาศัยขบวนการทางเคมี นักวิทยาศาสตร์เรียกพลาสติกเหล่านี้ว่า “โพลิเมอร์สังเคราะห์” วัตถุดิบที่

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

นำมาสังเคราะห์เป็นพลาสติก อาจมาจากปิโตรเลียม คือ น้ำมันเชื้อเพลิง ถ่านหิน และก๊าซธรรมชาติ หรืออาจสังเคราะห์ขึ้นจากแป้ง น้ำตาล แอลกอฮอล์ หรือสินแร่อื่น ๆ (กรมควบคุมมลพิษ, 2546) ด้วยเหตุนี้จึงทำให้คุณสมบัติทางเคมีและทางกายภาพของพลาสติกย่อยสลายได้ยาก ทุกวันนี้มีผู้ใช้ถุงพลาสติกกันอย่างแพร่หลายเพราะมีข้อดีหลายประการ อาทิ พลาสติกเป็นวัสดุที่มีลักษณะหลากหลายอย่างที่เหนือกว่าวัสดุอื่นในธรรมชาติมีน้ำหนักเบาและมีความยืดหยุ่นสูง เป็นผลผลิตพลอยได้จากปิโตรเลียม เมื่อเอาสารอื่น ๆ ผสมเข้าไป พลาสติกก็จะมีลักษณะพิเศษขึ้นมาซึ่งมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนโลกทำให้สามารถนำไปใช้งานได้มากมายทั้งในครัวเรือน ธุรกิจ และอุตสาหกรรม ทั้งยังมีความทนทาน ไม่เป็นสนิม ไม่เน่าเปื่อย และมีราคาถูก แต่ข้อเสียของถุงพลาสติกก็คือ ข้อดีทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นโดยมองในมุมย้อนกลับกันนั่นเอง พลาสติกคือภัยร้ายที่คุกคามแบบเงียบ ๆ ที่กำลังรุกล้ำเข้ามาอย่างไม่หยุดยั้งและไม่ทันได้รู้ตัว ถ้าจะเปรียบพลาสติกกับวัสดุอื่น ๆ ถือได้ว่าพลาสติกมีความปลอดภัยค่อนข้างสูง เพราะไม่มีพิษเหมือนโลหะหนัก เช่น ตะกั่ว แคดเมียม หรือสารเคมีอันตรายอื่น ๆ แต่ด้วยความที่ถุงพลาสติกเป็นวัสดุที่ย่อยสลายโดยธรรมชาติได้ยากมาก ซึ่งหากปล่อยให้ย่อยสลายตามธรรมชาติ จะใช้เวลานานกว่า 450 ปี (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2546) คนส่วนใหญ่จึงได้ใช้วิธีการกำจัดด้วยการเผา ซึ่งเป็นการสร้างพิษร้ายแรงให้สิ่งแวดล้อมมากขึ้น ต้องสร้างโรงเผาขยะ ต้องใช้แรงคน และผลาญพลังงานเชื้อเพลิงที่นับวันจะมีราคาเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมแล้วเป็นเงินมูลค่ามหาศาล และหากกระบวนการเผาไม่มีการดักจับไอระเหย จะทำให้ก๊าซพิษจำพวกซัลเฟอร์ ไดออกไซด์ ไฮโดรเจนคลอไรด์ และไฮโดรเจนฟลูออไรด์ ซึ่งมีคุณสมบัติเป็นกรดแก่ ฟุ้งกระจาย ไปทั่วปะปนไปในอากาศ เมื่อฝนตกก๊าซพิษเหล่านี้จะรวมตัวกับน้ำฝน กลายเป็นฝนกรดที่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม หรือการฟุ้งกระจายในอากาศของสารจำพวกโลหะหนัก เช่น แคดเมียม ตะกั่ว สังกะสี เมื่อหายใจเอาโลหะหนักเหล่านี้เข้าไปสะสมในร่างกายมาก ๆ ก็จะก่อให้เกิดโรคร้ายแรงต่าง ๆ มากมาย รวมไปถึงการเผาขยะประเภทนี้ต้องใช้ความร้อนที่มีอุณหภูมิสูงพอที่จะไม่เกิดสารไดออกซินด้วย (กรมควบคุมมลพิษ, 2546 อ้างแล้ว) ที่สำคัญวิธีการนี้กลับส่งผลร้ายแรงทำให้ชั้นบรรยากาศของโลกถูกทำลาย อันเนื่องมาจากสารฟลูออโรคาร์บอน (CFCs) ได้ลอยขึ้นไปยังบนชั้นโอโซนทำให้ชั้นบรรยากาศของโลกถูกทำลาย เพราะขยะประเภทพลาสติกต้องเผาในที่อุณหภูมิสูงมาก ใช้พลังงานเชื้อเพลิงมาก ก่อให้เกิดเขม่า ควัน ก๊าซต่าง ๆ รวมไปถึงก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (CO_2) และสารฟลูออโรคาร์บอน (CFCs) อันเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของก๊าซเรือนกระจก ที่มีคุณสมบัติดูดซับรังสีความร้อนจากดวงอาทิตย์ ไม่สามารถสะท้อนกลับออกไปยังชั้นบรรยากาศได้ เป็นผลทำให้อุณหภูมิบนพื้นผิวโลกสูงขึ้น หรือที่เรียกกันว่าสภาวะเรือนกระจก (Greenhouse Effect) จึงก่อให้เกิดภาวะ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภูมิอากาศเปลี่ยนแปลง (Climate Change) หรือภาวะโลกร้อน (Global Warming) ในปัจจุบัน และที่สำคัญที่สุดในปัจจุบันยังไม่มีวิธีกำจัดถุงพลาสติกโดยไม่ก่อให้เกิดมลภาวะขึ้นบนโลกได้

จากสถิติของกรมควบคุมมลพิษพบว่า เมื่อปี พ.ศ.2545 คนไทยร่วมกันผลิตขยะมากถึง 14 ล้านตัน แต่สามารถจัดการได้เพียง 9.8 ล้านตัน มีขยะที่เป็นพลาสติกและโฟมมากถึง 2.3 ล้านตัน ชีวิตคนไทยในปัจจุบันนี้หลีกเลี่ยงการใช้ถุงพลาสติกแทบไม่พ้น เพราะถุงพลาสติกได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อช่วยอำนวยความสะดวกสบายในหลาย ๆ ด้าน เพราะทุกครั้งที่เกิดการบริโภค ก็จะมีถุงพลาสติกติดมาด้วยทุกครั้ง ยิ่งบริโภคมากก็ยิ่งมีส่วนสร้างขยะมากขึ้นเป็นเงาตามตัว

ดังนั้นในการที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชน และแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้น วิธีการหนึ่งที่นิยมใช้กันคือการให้ความรู้แก่ประชาชน เพื่อให้เกิดความตระหนักและเกิดจิตสำนึกในการที่จะแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม อันเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการจัดการปัญหามลภาวะของมนัส สุวรรณ (2536) ซึ่งเป็นวิธีการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ อนึ่งในการแก้ปัญหานั้นควรเริ่มจากตัวเราเอง และบุคคลรอบข้างจากนั้นจึงขยายผลให้กว้างขวางยิ่งขึ้นไป

เพื่อเป็นการเริ่มต้นการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยจึงได้มีความสนใจที่จะศึกษาถึงความรู้ และพฤติกรรมของประชาชนตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เกี่ยวกับการลดมลภาวะจากถุงพลาสติก เพื่อจะได้ทราบถึงความรู้ และพฤติกรรมของประชาชน อันจะทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่มีประโยชน์ ตลอดจนเป็นแนวทางสำคัญในการที่จะทำการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้เกี่ยวกับการลดมลภาวะที่เกิดจากถุงพลาสติกของประชาชนตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการลดมลภาวะที่เกิดจากถุงพลาสติกของประชาชนตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และพฤติกรรมเกี่ยวกับการลดมลภาวะที่เกิดจากถุงพลาสติกของประชาชนตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

1.3 สมมติฐานในการวิจัย

ความรู้เกี่ยวกับการลดมลภาวะที่เกิดจากถุงพลาสติกมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการลดมลภาวะที่เกิดจากถุงพลาสติก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1 ประชาชน ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ (ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลหนองหาร, 2551)

2 กลุ่มตัวอย่าง โดยเลือกสุ่มแบบแบ่งชั้น (ที่มา: วิเชียร เกตุสิงห์, 2534)

ขอบเขตของเนื้อหา

1. ความรู้ของประชาชนเกี่ยวกับมลภาวะที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมอันเกิดจากถุงพลาสติก ในด้านแหล่งที่มาของมลภาวะ ผู้ที่ทำให้เกิดมลภาวะจากถุงพลาสติก ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากมลภาวะที่เกิดขึ้น

2. ความรู้ของประชาชนเกี่ยวกับมลภาวะต่าง ๆ ที่เกิดจากถุงพลาสติก ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง ชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อม

3. พฤติกรรมของประชาชนเกี่ยวกับการลดมลภาวะที่เกิดจากถุงพลาสติก

1.5 นิยามปฏิบัติการ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยได้กำหนดความหมายของนิยามปฏิบัติการเพื่อการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

ความรู้เกี่ยวกับการลดมลภาวะที่เกิดจากถุงพลาสติก หมายถึง การจำ การระลึก ข้อเท็จจริง หรือกระบวนการที่ประชาชนได้รับรู้ในเรื่องที่เกี่ยวกับการลดมลภาวะที่เกิดจากถุงพลาสติก ซึ่งได้แก่ด้านปัญหาและผลกระทบ ด้านการป้องกันและควบคุมการเพิ่มขึ้นของขยะพลาสติก และด้านการกำจัดขยะพลาสติก ของประชาชนตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

พฤติกรรมเกี่ยวกับการลดมลภาวะที่เกิดจากถุงพลาสติก หมายถึง การกระทำหรือการปฏิบัติ การใช้ภาชนะอื่นแทนถุงพลาสติก เพื่อเป็นการลดมลภาวะที่เกิดจากถุงพลาสติกของประชาชนตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

มลภาวะที่เกิดจากถุงพลาสติก หมายถึง พิษภัย อันตรายที่เกิดขึ้นจากถุงพลาสติก ที่มีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัย และคุณภาพชีวิตของประชาชน ในด้านสภาวะทางอากาศ เช่น แก๊สพิษที่เกิดจากการเผาถุงพลาสติก ซึ่งเป็นเหตุให้การไหลของน้ำในแม่น้ำลำคลองเป็นไปได้ช้าลงจากการมีถุงพลาสติกขัดขวางการไหลของน้ำ

การลดมลภาวะที่เกิดจากถุงพลาสติก หมายถึง การทำให้มลภาวะอันเกิดจากถุงพลาสติกให้น้อยลง ด้วยกระบวนการ 5R อันประกอบด้วย

1. Reduce เป็นการลดปริมาณขยะเริ่มต้น เช่น ซื้อผลิตภัณฑ์ที่จำเป็นเท่านั้น ซื้อผลิตภัณฑ์ที่บรรจุในหีบห่อที่ทำจากวัสดุ ซึ่งผ่านกระบวนการรีไซเคิล

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

2. Repair เป็นการซ่อมแซมสิ่งของต่าง ๆ ที่เสียแต่สามารถนำมาใช้ต่อได้หากมีการซ่อมแซมแทนที่จะทิ้งเป็นขยะ

3. Reject เป็นการกำจัดขยะที่ไม่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่หรือนำไปรีไซเคิลได้ หรือขยะที่มีพิษวิธีการกำจัดโดยการนำไปเผาด้วยเตาเผาขยะ การฝังกลบอย่างถูกสุขลักษณะ และการเทกองไว้บนพื้นดิน

4. Reuse เป็นการนำกลับมาใช้ใหม่ซึ่งไม่ต้องใช้พลังงาน

5. Recycle เป็นการนำของที่ใช้แล้วกลับมาเข้ากระบวนการผลิตใหม่ให้ได้ของที่ใกล้เคียงของเดิมหรือของใหม่ที่สามารถนำมาใช้ได้เอง

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. ทราบความรู้เกี่ยวกับการลดมลภาวะจากถุงพลาสติกของประชาชนตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

2. ทราบพฤติกรรมการลดมลภาวะจากถุงพลาสติกของประชาชนตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

3. ทราบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้และพฤติกรรมเกี่ยวกับการลดมลภาวะจากถุงพลาสติกของประชาชนตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

4. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ข้อมูลสำหรับนำไปใช้ในการวางแผนการลดมลภาวะจากถุงพลาสติก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved